

Marcel Koprol

VZROKI PAKISTANSKE ZUNANJEPOLITIČNE NEPREPOZNAVANOSTI

Tradicionalno nesamostojna pakistanska zunanja politika.

V preteklosti je sodelovanje z Washingtonom Pakistanu predstavljalo osrednji steber njihove zunanjepolitične strategije, ki je Islamabadu, ob večji mednarodni prepoznavnosti, nudilo tudi zavetje, podporo in oporo v desetletja trajajočih sporih in vojaških spopadih z njegovo veliko vzhodno sosedo Indijo. Toda mednarodni odnosi niso statično dogajanje, ampak so podvrženi številnim notranjim in zunanjim vplivom ter njihovim nenehnim spremembam. Zato se temu prilagajajo tudi zunanjepolitične prioritete držav, kar pušča svoj pečat tudi na odnosih na številnih, nekdanje trdno zasidranih privilegiranih bilateralnih povezavah. V današnjem diskurzu nameravamo preveriti, kako nova mednarodna realnost vpliva na sodobne prioritete v pakistanski zunanji politiki, kajti čedalje več je znamenj, da se je fokus pakistanske zunanje politike, ki se je že dalj časa odmikal od nekdanjih tradicionalnih povezav, zaradi potreb po krepitvi notranje gospodarske in družbene stabilnosti ter iskanja nove regionalne vloge, dokončno usmeril proti čedalje vplivnejši pakistanski regionalni sosedu, Kitajski.

V pakistanskem primeru je bilo že od prvih dni njegove neodvisnosti težko govoriti o veliki samostojnosti njihove zunanje politike, kajti država sama po sebi ni bila nikoli tako gospodarsko močna in notranje trdna, da bi si lahko privoščila lastne poglede na regionalne in globalne probleme. Zato je lahko svoje navidezno vplivno mesto na mednarodnem prizorišču ohranjala le pod zaščito plašča takratne ameriške podpore. Če pa temu dodamo še podatek, da v Pakistanu že od vseh začetkov njegove samostojnosti poteka nenehen in neizprosen spopad med dvema različnima svetovnima pogledoma na mednarodne odnose, ki ga zaznamujeta ideološko in družbeno težko združljiva ekstrema: islam in dosežki zahodne civilizacije, lahko razumemo vzroke za večne pakistanske zagate pri uveljavljanju njene zunanje politike. Žal pa, niti v preteklosti in niti danes, dialog med njima v Pakistanu ne poteka v vzdušju pripravljenosti za razumevanje in sprejemanje argumentov ene ali druge strani.

marec 3, 2018

Iz teh vzrokov ostaja pakistanska zunanja politika še naprej ujetnica tako imenovane "državne islamske identitete", ki ji preprečuje, da bi na mednarodnem prizorišču lahko na sodobnih ter realnih podlagah in ob želji ohranjanja vidnejšega mesta v svetovni skupnosti, odločneje zastopala svoje interese tudi na mednarodnem prizorišču. Zavedati se moramo, da pakistanska politična elita, zaradi globoke islamizacije pakistanske družbe, namreč nima prostih rok pri sprejemanju zunanjepolitičnih odločitev, ker se boji odzivov domačega okolja. Zato je izrazito obremenjena s samo cenzuro, ki ji narekuje, da pred sprejemom vsake odločitve vedno najprej pomisli na to, kakšno reakcijo bi slednja utegnila povzročiti v domačem političnem okolju.

Zaradi omejenih možnosti svobodnega odločanja na zunanjepolitičnem področju, se pakistanska politična elita v svojem nastopanju na mednarodnem političnem prizorišču zateka k opazni uporabi izredno agresivne retorike, s katero želi poudariti svojo "navidezno neodvisnost" in popolno samostojnost. Toda kaj, ko so to zgolj prazne besede, brez prave mednarodne teže in vpliva ter namenjene le domači rabi, s katerimi pakistanska politična elita v domačem političnem okolju prikazuje svojo virtualno mednarodno moč in svoj vpliv. Zato se neprestani in povsem nekoristni notranji spopad med vojaško in politično elito, ki sta ujeti v nekakšnem "hladnem partnerstvu", nadaljuje. Ker pa se vanj občasno vključuje tudi verska elita s svojim agresivnim ščuvanjem zdaj ene, zdaj druge strani, so pogoji za neskončno politično negotovost naravnost idealni.

Skratka, zapisati je treba, da notranji medsebojni odnosi, niti delovanju pakistanske diplomacije, niti pakistanskim zunanjepolitičnim strateškim interesom, niso v ničemer naklonjeni. Iz teh razlogov ni še nobena pakistanska vlada poskusila v svojo zunanjo politiko vključiti niti najmanjšo sled racionalnega pogleda na sodobno dogajanje na mednarodnem prizorišču ter se je raje vedno zatekala k takim odločitvam, ki so bile kar najtesneje povezane z razpoloženjem na domačem političnem prizorišču¹.

¹ Najbolj izrazit in poučen primer zunanjepolitičnih pakistanskih problemov predstavlja "večni" pakistanski odnos do Indije in Izraela, saj bi že malenkostna otoplitev lahko koristila razvoju pakistanskega gospodarstva in pakistanske družbe, vendar pakistanska politična elita kaj takega niti ne poskuša, ker sta obe državi, skupaj z zahodnimi državami sveta, v očeh pakistanske domače javnosti postali glavna sovražnika Pakistana. Vsak poskus zблиževanja s tema državama bi takoj sprožil množične demonstracije, pozive ob petkovih molitvah v pakistanskih džamijah k upor in nemire v šolah; skratka povsod tam, kjer imajo islamisti vpliv in moč, bi prihajalo do uporov in protestov (op. avtorja).

Naraščanje pakistanske odvisnosti od Kitajske.

Zato ne preseneča, da se je v takem razmerju notranje političnih silnic in pritiskov pakistanska elita v svoji nemoči odločila za tisto strateško usmeritev, ki jo vidi kot edini in najbolj primeren način, da se država postopno izvije iz večnih notranjih zagat iskanja domačega konsenza ter ji obenem tudi zagotovi, da sama še naprej ostaja na oblasti. Razumljivo je, da je lahko ta pot samo okrepljeno sodelovanje z veliko mednarodno silo, ki Pakistanu ponuja varnost in mednarodno prepoznavnost, dolgoročno pa ustvarja pogoje, da bi lahko v nekem trenutku racionalnost premagala ideološko zaslepljenost, ter bi nacionalni – in ne parcialni – interesi države začeli končno prevladovati in se tudi uresničevati. Posledično pa bi to tudi ustvarilo primerne okolje, v katerem bi se pakistanska zunanja politika lahko znebila motečega primeža nepretrganega domačega nadzora in bi začela postopno, toda razločno izražati svoje poglede na to, kje in v katerih povezavah tičijo resnični pakistanski zunanjepolitični interesi.

Kot rečeno, pakistanski zunanji politiki nenaklonjeno notranje razpoloženje in njena omejena opravilna sposobnost sta vzroka, da slednja išče svojo potrditev v krepitevi bilateralnih odnosov z močnim mednarodnim partnerjem. Pri tem v očeh pakistanske politične elite izstopa nova vloga Kitajske, saj pričakuje, da ji bo tesnejše sodelovanje na finančnem in gospodarskem področju prineslo nujno potrebno domačo podporo, v mednarodni skupnosti pa naj bi državi pomagalo pri osamosvajanju njene zunanje politike ter večji globalni prepoznavnosti v regionalnih in tudi širših mednarodnih okvirih. Toda želje so eno, realnost pa lahko pokaže nekaj povsem drugega in nepričakovanega. Zato se je potrebno v našem diskurzu tudi vprašati, ali je Pakistanu, s svojim pospešenim približevanjem Kitajski, res uspelo kakor koli dvigniti pakistanski regionalni in globalni ugled in vpliv na višjo raven?

Za začetek velja, kot zanimivost, omeniti fenomen hitrega razvijanja dobrih pakistansko kitajskih odnosov, ki se kljub temu, da državi nimata skoraj nič skupnega, nezadržno krepijo. Brez pretiravanja lahko zapišemo, da si državi ne delita izkušenj skupne zgodovine, njuni

marec 3, 2018

kulturi si nista podobni, prav tako so navade in običaji različni, tradicija ju ne povezuje, pa tudi pri jedeh sta si različni, toda vezi se kljub temu krepijo iz dneva v dan. Morda bi lahko kdo celo pomislil, da je temu tako zato, ker se nasprotja privlačijo. Vendar to velja le v človekovem vsakdanjiku, saj odnosi med državami ne temeljijo na taki prozaični predpostavki. Za meddržavne odnose namreč velja, da vselej zgolj in samo odločajo interesi, ki pa so si lahko, kljub velikim navideznim razlikam, v najpomembnejših podtonih zelo podobni.

Neverjetno naglico v razvoju pakistansko kitajskih bilateralnih odnosov je treba zato pripisati tudi velikim regionalnim strateškim interesom Kitajske, katere regionalni vpliv je sicer v stalnem vzponu, vendar pa se Kitajska zaveda, da za še večjo krepitev svojega vpliva potrebuje prijatelje, ki jih zdaj nima. Prav izjemno kitajsko zanimanje za sodelovanje s Pakistanom pa potrjuje tudi misel, da se je tudi Kitajska odločila, da bo spremenila svojo pasivno regionalno vlogo v aktivno urejanje regionalnih in globalnih razmer v skladu s svojimi interesi, od česar pa tudi Pakistan pričakuje svoje koristi. Dogajanje nam tudi razkriva, kako pozorno v Pekingu spremljajo dogajanja na mednarodnem prizorišču, saj so se zelo hitro odločili politični vakuum, ki je nastal po odmiku ZDA od Pakistana in preusmeritvi ameriških interesov na Indijo, zapolniti na način, ki je sprejemljiv tudi za Pakistan.

Od tod kitajska odločitev, da v njeno enačbo ustvarjanja politične moči vstopi notranje nestabilni in zunanjepolitično šibki Pakistan, ki je na vse pretege iskal močnega zaveznika. Kitajska je takoj prepoznala njegovo zelo uporabno geografsko lego, ki ji ponuja dobre infrastrukturne pogoje² za njeno načrtovano regionalno ekspanzijo. Kitajska, ki je spremljala notranje dogajanje v Pakistanu, je vedela, kaj potrebuje pakistanska politična elita, da se bo obdržala na oblasti. Zato ji je uspešno predstavila zgodbo, da ji bo bilateralno finančno in gospodarsko sodelovanje, ki bo s seboj prineslo tako potrebne investicije, pomagalo, da Pakistan postane pomemben regionalni dejavnik, katerega mnenje bodo pozorno poslušale in upoštevale vse države v njegovi soseščini in v regiji: s tem pa se bo tudi njihova domača vloga samo krepila.

² V primeru vojaških napetosti, ali celo spopadov, postane vloga pakistanskega pristanišča Gwadar, v katerega namerava vlagati Kitajska, odločilna, ker bi se tako izognili morebitni indijski pomorski blokadi pri transportu goriv Kitajski (op. avtorja).

marec 3, 2018

Pakistansko kitajski odnosi pa po pakistanskem razumevanju temeljijo tudi na njihovi paradigmi, skorajda že doktrini, "da dobri meddržavni odnosi z njihovo severno sosedo temeljijo na prijateljskih odnosih, ki so zoreli od dne, ko je Pakistan, kot druga država v regiji, priznal komunistično državo Kitajsko in z njo leta 1951 tudi navezal diplomatske odnose. Čeprav je kasneje³, zaradi pakistanskega zasuka proti Zahodu, prišlo do zastoja⁴, pa so po postopnih spremembah na mednarodnem prizorišču, slednji znova oživel in so se začeli tudi krepiti. Zdaj pa so razmere dozorele do te mere, da so lahko vstopili v fazo, ko lahko k njihovem zgolj deklarativnemu poudarjanju namer o njihovem razvoja, poleg tradicionalnega prijateljstva, dodamo nekaj konkretnih projektov, ki so postali gonilna sila novega bilateralnega političnega in gospodarskega sodelovanja.

Gospodarsko sodelovanje s Kitajsko prinaša koristi obema državam.

V mislih imamo kitajski skupni investicijski paket, vreden 43 milijard USD, ki obsega investicije v infrastrukturo, kmetijstvo in energetske komplekse⁵. Med vsemi projekti gotovo izstopa več kot 3 milijarde USD vreden projekt CEPC⁶, ki zajema skupno izgradnjo pristanišča Gwadar⁷. Pakistanka politična elita od tega sodelovanja pričakuje, da bo tudi Pakistanu to sodelovanje prineslo podobne spremembe v kvalitetni izboljšavi življenja

³ V časih Hladne vojne (op. avtorja).

⁴ Ne glede na to sta državi ostali zaveznici, saj je med dvema vojnama med z Indijo (leta 1965 in 1971) Kitajska stopila na pakistansko stran. Leta 1972 je Kitajska prvič uporabila veto in preprečila vstop Bangladešu v ZN, leta 1998 pa je Pakistanu pomagala, da je postal jedrska sila. Pakistan pa je odigral odločilno vlogo pri organizaciji obiska svetovalca za nacionalno varnost Kissingerja v Pekingu leta 1971. V času tragičnih dogodkov na trgu Tiananmen leta 1989 pa je zagovarjal Kitajsko. Zato Pakistan v kitajskih odnosih z njenimi sosedami uživa poseben status (op. avtorja).

⁵ Med njimi tudi izgradnjo novega omrežja za prenos električne energije, kar bi zmanjšalo kronično pomanjkanje elektrike v Pakistanu (op. avtorja).

⁶ China-Pakistan Economic Corridor, kjer je na različnih projektih že zaposlenih 8 tisoč pakistanskih delavcev (op. avtorja).

⁷ Pristanišče Gwadar v Arabskem morju in pristanišče Hambantota na Šrilanki v Indijskem oceanu, kjer Kitajska nastopa podobno, v vlogi investitorja in upravljavca, imata za Kitajsko velik strateško vojaški potencial. Ob vlaganju v pristanišče Gwadar pa Kitajska poskuša za svojo zračno in pomorsko bazo pridobiti tudi 80 km oddaljeno pakistansko pristanišče Jiwani (op. avtorja).

marec 3, 2018

Pakistancev, kot se to dogaja v njihovi veliki severni sosedi, kjer spremembe gospodarskega razvoja prinašajo velike in pozitivne spremembe v življenja Kitajcev.

Bilateralno sodelovanje pa ni omejeno samo na finančne in gospodarske aktivnosti, saj lahko zadnjih nekaj let spremljamo naraščanje števila medsebojnih obiskov vladnih in državnih uradnikov na zelo različnih področjih, kot so trgovinsko sodelovanje, obrambno sodelovanje, tesnejše gospodarske povezave in sodelovanje v infrastrukturi, kjer se tudi kažejo opazni znaki izboljšanih odnosov. Vendar moramo zaradi analitične korektnosti zapisati tudi, da se to izboljšano meddržavno politično vzdušje za enkrat še ne kaže drugje, recimo v odnosih med prebivalstvom obeh držav, ki drugo o drugem ne ve veliko in si niti ne predstavlja, kaj se v resnici dogaja na meddržavnem političnem nivoju⁸. To pa bi lahko, če se ne bo v njihovi percepciji kaj spremenilo, v prihodnosti ustvarilo tudi varnostne zaplete in probleme, kateri lahko negativno vplivajo na razvoj bilateralnih odnosov.

Seveda pa presoja pakistanskega tesnejšega gospodarskega in političnega povezovanja s Kitajsko zahteva tudi pogled na sedanje zelo intenzivno regionalno geopolitično dogajanje, ki se je posledično zelo hitro odrazilo tudi v spremenjeni pakistanski zunanjepolitični orientaciji zadnjih let. Glavni vzrok za njen hitri zasuk je povezan z ameriškimi strateškimi potezami, ki v ospredje svoje regionalne politike postavljajo Indijo⁹. Morda je tako ravnanje z vidika ameriških interesov razumljivo, kajti v Indiji ZDA vidijo tisto državo, ki jim lahko pomaga pri zaviranju in obvladovanju rasti kitajskega regionalnega in globalnega vpliva.

Vendar pa tako ameriško ravnanje z vidika pakistanskih interesov ni enako razumljeno niti ni sprejeto z odobravanjem, ker po pakistanskem prepričanju spreminja regionalno ravnotežje v korist Indije; slednjo pa slej ko prej vidijo kot pretnjo svoji državi in njeni ureditvi. Zato je bila v tako spremenjenem regionalnem ravnotežju edina možnost za zaščito nacionalnih

⁸ To pomanjkljivost skuša Kitajska odpraviti s svojo radijsko postajo China Radio International, ki na pakistanskem ozemlju oddaj 24 urni radijski program v jeziku urdu. V programu prebivalstvu Pakistana predstavlja kitajske zamisli, dosežke in hvali odlične medsebojne odnose. Podobnega programa o Pakistanu pa na ozemlju Kitajske (še)ne najdemo (op. avtorja)

⁹ V tej zvezi v Pakistanu ZDA zelo zamerijo njihovo politiko "Indo pacifiške regije", ki jo vidijo kot direktno potrditev nove indijske vloge v njihovi zunanjepolitični strategiji (op. avtorja).

marec 3, 2018

interesov, ki je bila na voljo uradnemu Islamabadu, hitra krepitev sodelovanja s Kitajsko, ki so jo tudi v tem segmentu videli kot novo naraščajočo vplivno državo regije in plašč, pod katerim lahko poiščejo varno zavetje.

Iz teh razlogov je Pakistan svoje bilateralne odnose s Kitajsko tudi tesneje povezal z njenimi ponudbami na številnih drugih področjih sodelovanja. S tem je pakistanski zasuk od ZDA proti Kitajski postal čedalje bolj definiran in razločno kaže, da pakistanska politična elita že zaupa sosednji državi, s katero pa vseeno ima nekaj skupnega: tudi Kitajska se je, podobno kot Pakistan, v preteklosti, bojevala z istim sovražnikom, Indijo. Skupni sovražnik pa v mednarodnih odnosih prinaša dodano vrednost v medsebojno sodelovanje, ki take povezave še dodatno krepi.

Kitajska s svojim selektivnim pristopom v sodelovanju pridobiva več, kot Pakistanu daje.

V kitajski strategiji krepitve bilateralnih odnosov s Pakistanom osrednje mesto zavzema CPEC projekt, saj ji sodelovanje s pakistansko največjo provinco, Beludžistanom, s katero želi Peking razvijati direktne odnose na različnih ravneh, odpira zelene prioritete možnosti. Kitajski pristop je zelo premišljen, ker se tamkajšnje prebivalstvo počuti pozabljeno s strani pakistanskih oblasti v Islamabadu, ki tja praktično sploh ne investirajo. Zato v Beludžistanu od sodelovanja s Kitajsko pričakujejo razvoj province in boljše življenjske pogoje za svoje prebivalstvo. Pomemben del tega kitajskega projekta pa predstavlja razvoj strateško zanimivega pristanišča Gwadar, kjer bodo ne samo investirali v pristaniško infrastrukturo in uredili cestne povezave do pristanišča, ampak bodo skušali urediti tudi preskrbo prebivalstva s tekočo vodo, ker je tamkajšnje prebivalstvo še vedno odvisno od oskrbe z vodnimi cisternami. Zato je ta projekt tudi z vidika izboljševanja življenjskih pogojev tamkajšnjega prebivalstva tako zelo pomemben.

Sicer pa Kitajska v svojem pristopu do Pakistana izvaja zelo konsistentno in dobro usmerjeno politiko, s katero zasleduje svoje dolgoročne interese, saj se dobro zaveda lastne moči in pakistanskih slabosti ter pomanjkljivosti tako doma kot tudi na mednarodnem prizorišču. To potrjujejo dejstva, kot so, recimo to, da gradnjo večine objektov v Pakistanu izvajajo s

marec 3, 2018

kitajskimi delavci, kar razen objekta in nekaj tisoč zaposlenih Pakistancev, državi ne prinaša kakšnih večjih drugih koristi¹⁰, dajanje štipendij pakistanskim študentom na študijih na kitajskih univerzah¹¹, kar spet prinaša posredno korist Kitajski, saj bodo slednji, po svoji vrnitvi nazaj v domovino, tja res prinesli nova in koristna znanja ter pomagali razvoju domače družbe, pri svojih odločitvah pa bodo vedno pokazali več razumevanja tudi za vse, kar je kitajsko.

Toda Kitajska svojih vezi s Pakistanom ne krepi samo na omenjenih področjih. Vedno več je stikov tudi na področju obrambnega sodelovanja med visokimi vojaškimi funkcionarji. Želja pakistanskih politikov je, da bi tudi s kitajsko pomočjo uspeli povečati varnost v državi, saj se zavedajo, da v državo, kjer na vsakem koraku preti možnost terorističnega napada, nihče ni (in tudi ne bo) pripravljen vlagati. Pakistanski varnostni organi so tako uspeli zelo omejiti napade na kitajske državljane v Waziristanu, kjer domujejo Ujguri, ki so na Kitajskem v latentnem spopadu s kitajskimi oblastmi. Vseeno pa še vedno prihaja do napadov nanje drugje, celo v Beludžistanu, kjer je kitajska prisotnost vidna in so njihove aktivnosti usmerjene v dobrobit lokalnemu prebivalstvu.

To dogajanje je za kitajsko razumevanje dobrih odnosov težko razumljivo¹² in njihova občasna opozorila pakistanskim oblastem, da varnostne razmere uredijo, zato niso nikakršno presenečenje. Spodbudno je, da se pakistanski politiki zavedajo, da za regionalno in globalno spoštovan in v mednarodni skupnosti upoštevan Pakistan, potrebujejo tudi urejeno in varno domače okolje, v katerem se niti lastni državljani, niti tuji investitorji ne bodo počutili ogrožene, in se trudijo razmere izboljšati. Pakistanska politična elita bo v tem primeru morala zelo pohiteti in čim hitreje urediti svoj odnos do terorističnih skupin, ki so na njenem ozemlju našle dovolj prijazno zatočišče: šele potem bo lahko obetavno okrepljeno sodelovanje s Kitajsko postreglo s tako zeleno še večjo prepoznavnostjo in ponudilo prave dosežke tudi na mednarodnem področju.

¹⁰ Brezposelnost na omenjenih področjih se na tak način namreč ne zmanjšuje (op. avtorja).

¹¹ Po zadnjih objavljenih podatkih kar 22 tisoč Pakistancev študira na Kitajskem in se bodo, v nasprotju s tistimi, ki študirajo na Zahodu, vedno vrnili nazaj domov (op. avtorja).

¹² V tej zvezi je Kitajska svoje državljane opozorila na nevarnosti, ki prežijo nanje v Pakistanu (op. avtorja).

marec 3, 2018

Na koncu našega diskurza je treba iz vidika mednarodnih odnosov tudi zapisati, da Pakistan, s svojo odločitvijo za tesnejše sodelovanje s Kitajsko, slednji priznava pravico, da opravlja vlogo regionalne sile in od nje pričakuje, da postopno prevzame skrb za umirjanje razmer tudi v zanj strateško pomembnem sosednjem Afganistanu. Sedanja pakistanska zunanja politika se bo zato nadaljevala tudi v prihodnje, saj si Pakistan obeta, da bo z njeno pomočjo tudi sam pridobil ugled v Srednji Aziji, pa tudi širše, obenem pa bosta kitajska moč in vpliv posledično vračala tudi Pakistanu¹³ izgubljene pozicije v njegovem spopadu z Indijo.

Pakistansko pričakovanje, da bo zamenjava ameriške podpore s kitajskim gospodarskim vložkom, ki bi povečeval notranjo stabilnost in varnost, dvigoval njihov regionalni ugled, jim zagotavljal premoč in politični vpliv pri sprejemanju odločitev v zvezi s sosednjim Afganistanom, jih ščitil pred indijskim regionalnim vplivom, medtem pa bi jim v percepciji mednarodne skupnosti dvigoval ugled in vpliv ter jih uvrščal ob bok čedalje bolj pomembni sosedji, Indiji, postaja opazno in realno. Morda je zapisano na prvi pogled videti preveč optimistično, vendar trendi kažejo, da zapisani cilji postajajo s kitajsko podporo tudi čedalje bolj dosegljivi. Zato predstavlja tesno pakistansko povezovanje s Kitajsko tisti končni korak, ki bo lahko pakistanski zunanji politiki in njenim strateškim interesom prinesel tisto tako težko pričakovano večjo samostojnost pri njenih regionalnih in globalnih odločitvah, ki si jo tako želi in jo Pakistan tudi potrebuje.

¹³ Krepitev sodelovanja postaja opazna tudi pri pakistanskih sosedah, posebno v Indiji. Zato ni presenetljivo, da je med svojim prvim uradnim obiskom na Kitajskem, ki je potekal 23.2.2018, novi indijski DS Vijay Gokhale, v svoj opomnik vključil tudi vprašanje o neobičajno »intenzivnem« kitajsko pakistanskem bilateralnem sodelovanju (op. avtorja).